

Albert Wołkiewicz
awolkiewicz@diecezja.pl
Katedra Katechetyki
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
Kraków

Testament Cyfrowego Imigranta **– Benedykt XVI do mieszkańców cyfrowego świata**

Wstęp

11 lutego 2013 roku papież Benedykt XVI w publicznym komunikacie zrzekł się posługi biskupa Rzymu. Decyzja ta, z maksymalną prędkością przesyłu łączny internetowych, rozeszła się po całym świecie. Według badań Raputation Manager, przeprowadzonych trzy miesiące wcześniej, wizerunek Papieża na stronach internetowych i portalach społecznościowych nie był obiecujący. Połowa treści umieszczanych online na temat Benedykta XVI (48,74%) miała ton negatywny [zob. Torielli, 2012]. Mimo to, mass media stworzyły jedno z ważniejszych wydarzeń tamtego czasu. Aby dostrzec wagę tego medialnego przedsięwzięcia należy przypomnieć, że podczas Olimpiady w Londynie w 2012 roku akredytowanych zostało 3500 dziennikarzy. Ostatnie dni życia papieża Jana Pawła II i jego pogrzeb 8 kwietnia 2005 roku w Watykanie śledziło 4200 dziennikarzy. Natomiast podczas konklawe, zakończonego wyborem papieża Franciszka w dniu 13 marca 2013 roku, liczba akredytowanych dziennikarzy i pracowników mediów wyniosła 6500 osób. Rezygnacja papieża Benedykta XVI pokazała, że mass media i świat komunikacji nie tylko są *pierwszym i najbardziej wpływowym areopagiem naszych czasów* [Placida, 2013, s. 148], ale potwierdziła, że *te środki (media) osiągnęły taką wagę, iż dla wielu są podstawowym instrumentem informacyjnym i formacyjnym* [tamże].

Abdykacja Papieża (28.02.2013) zakończyła etap publicznego nauczania Benedykta XVI. Od tego momentu stało się możliwe dokonanie pełnej syntezy dokumentów pozostawionych przez Papieża Emeryta, stanowiących niejako jego testament.

Powody napisania tej pracy są co najmniej dwa. Pierwszy, wynika z obserwacji zmian, jakie dokonują się we współczesnej kulturze medialnej. Gwałtowny rozwój cyfrowych mediów może mieć różnorodne skutki w życiu mieszkańców cyberprzestrzeni. W tym kontekście warto także przyrzeć się transformacji, jaka dokonuje się w wypowiedziach zwierzchników Kościoła. Drugi powód, to zmiana wektora zaangażowania hierarchów w problematykę mass mediów.

Celem niniejszego opracowania jest spojrzenie na współczesne środki komunikacji „oczami Benedykta XVI”. Okazuje się bowiem, że ten Intellectualny Mędrzec, pomimo swojego sędziwego wieku, doskonale rozumie środowisko mediów cyfrowych oraz dobrodziejstwa i zagrożenia, jakie one niosą ze sobą.

Praca ta jest próbą odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób, według papieża Benedykta XVI, korzystać z mediów, aby służyło to integralnemu rozwojowi człowieka?

Odpowiedzi autor pracy będzie szukał w wypowiedziach Benedykta XVI opublikowanych w latach od 2006 do 2013 jako Orędzia na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu (dalej: ŚDŚSP). Stanowią one niejako testament Cyfrowego Imigranta skierowany do mieszkańców cyfrowego świata. Nauczanie Papieża zawarte w Orędziach zaskakuje swoją formą. Bardziej przypomina list starszego brata, pisany z troską i w trosce o swoich bliskich, niż nauczanie z autorytetem *ex cathedra*. Adresatem tych listów – orędzi są twórcy mediów i medialnych komunikatów oraz ich odbiorcy, cyfrowi imigranci i cyfrowi tubylcy, pokolenie Z, pokolenie Y (pokolenie sieci – pokolenie C), pokolenie niżej i pokolenie wyżej demograficznego [zob. Tapscott, 2010, s. 58-59]. Fenomenem tych Orędzi jest fakt, że Cyfrowy Imigrant pisze swoje przesłania, aktywnie poruszając się w cyfrowym świecie. Gdy w grudniu 2012 roku utworzono na Twitterze papieskie konto, w ciągu czterech pierwszych godzin profil @Pontifex zaczęło obserwować ponad 100 tys. ludzi z całego świata. Trzy miesiące po wysłaniu pierwszego tweeta (12.12.2012) duchowy przywódca katolików miał ponad 1,6 miliona followersów.

Analizując Orędzia na ŚDŚSP należy określić pewne tło sytuacyjne. Dlatego w niniejszym opracowaniu w pierwszej części opisano konteksty transformacji, jaka dokonała się w mediach cyfrowych i w nauczaniu papieża o mediach. Następnie przedstawiono wnioski z analizy Orędzi w porządku chronologicznym.

1. Kontekst

Żyjemy w czasach gwałtownego rozwoju mediów cyfrowych i technologii informacyjno-komunikacyjnych. Tworzona przez nie cyberprzestrzeń i wirtualny świat staje się środowiskiem, w którym żyje współczesny człowiek. Także obecna sytuacja kulturowa ulega całkowitej przemianie. Zbyszko Melosik zauważył, że wytworzyły się nowe *kody komunikacyjne* [Melosik, Szkudlarek, 2010, s. 115]. Świat konsumpcji stał się dla młodego pokolenia *światem obowiązującym, normalnym i naturalnym* [Melosik, 2005, s. 14]. Trudno nie zgodzić się z twierdzeniem, że tendencją w społeczeństwie konsumpcji jest nawyk i konieczność życia w „natychmiastowości”, a *symbolem kultury instant jest słynna triada: fast food, fast sex, fast car* [Melosik, 2005, s. 15]. Środowiskiem życia młodego człowieka jest dziś sieć. Internet stał się tą cyberprzestrzenią, w której człowiek rodzi się, żyje i pracuje. O współczesnych dzieciach często mówi się, że są to tzw. *sieciaki* [zob. Bendyk, 2012], czyli dzieci sieci. Same manifestują swoją odmierność, ukazując przy tym własną tożsamość: *Sieć nie jest dla nas technologią, której musieliśmy się nauczyć [...]. Sieć nie jest dla nas czymś zewnętrznym wobec rzeczywistości, ale jej elementem. My nie korzystamy z sieci, my w niej i z nią żyjemy* [Manifest dzieci sieci, 2012]. Pokolenie C – dzisiejsi uczniowie są „native speakers” w cyfrowym multimedialnym świecie. Amerykański badacz mediów Marc Prensky dziwi się, jak obecny system edukacyjny, który został zaprojektowany, aby nauczać, wytrzymuje napór nowego pokolenia uczniów i studentów. Ci „cyfrowi tubylcy” (ang. *digital natives*), dzięki wrodzonej zdolności poruszania się w świecie cyfrowym, niejednokrotnie stają się nauczycielami dla swoich nauczycieli – „cyfrowych imigrantów” (ang. *digital immigrants*) [zob. Prensky, 2012]. Wpływ nowej kultury medialnej na zmiany w obszarze edukacji jest dziś faktem. Pokolenie C osiąga wiek dojrzały i zaczyna wyznaczać nowe trendy i tendencje zmian w edukacji [zob. Tapscott, 2010,

s. 224]. Interesującą odpowiedzią na te cyfrowe innowacje w Szkole 2.0 jest nauczanie e-learningowe i uczenie się „w chmurze” (ang. *Learning Cloud, Learning in the Cloud*), czyli aktywne korzystanie z zasobów umieszczonych na serwerze, a nie na fizycznym nośniku pamięci.

Bez wątplenia media cyfrowe i technologie informacyjno-komunikacyjne mają coraz większy wpływ na ludzkie życie. Zasada sformułowana przez Marshalla McLuhana: *medium is a message* (przebieg jest przekazem) staje się kluczem do zrozumienia transformacji, jaką przechodzą same media i metody komunikacji [zob. McLuhan, 2004]. Media poszerzone o technologiczną możliwość natychmiastowej interakcji otworzyły przed mieszkańcami cyberprzestrzeni nowe obszary komunikacji. Ta jakościowa zmiana w procesie transformacji mediów została zauważona przez Paula Levinsona, który określił je jako *nowe nowe media* [Levinson, 2010, s. 15]. Konsumenci zostali zrównani z producentami: *teraz każdy może tworzyć własny przekaz i każdy może korzystać z milionów propozycji przedstawianych przez innych użytkowników sieci* – stwierdził naukowiec z Fordham University w Nowym Jorku [tamże]. Gwałtowny rozwój nowych form aktywności w cyberprzestrzeni, takich jak: blogi, YouTube, Wikipedia, Digg, MySpace, Facebook, Twitter czy Second Life zmusza do stworzenia „profilu medialnego” ich uczestników. Wydaje się, że medialność cyfrowych tubylców jest ich cechą wrodzoną. Natomiast cyfrowi imigranci posiadają ją jako częściowo wrodzoną, ale otwartą na dalsze kształtowanie. Jak zauważa prof. Janusz Morbitzer, *medialność jest miarą przygotowania człowieka do dobrego funkcjonowania w medialnym świecie* [Morbitzer, 2012, s. 8].

W tym medialnym przygotowaniu, na każdym etapie transformacji mediów, uczestniczy Stolica Apostolska. Pierwsze wzmianki dotyczące nowych środków przekazu informacji nie były zbyt przychylne. W encyklikach papieskich od Grzegorza XVI do Piusa XI widać było obawę o to, co przyniosą ze sobą nowe środki komunikacji i na jakie zagrożenia moralne muszą być przygotowani ich odbiorcy. Przełom w pojmowaniu mediów nastąpił w związku z wydaniem przez Piusa XII encykliki *Miranda prorsus* [zob. Pius XII, 1957, nr 27]. Papież zaczął akcentować znaczenie wychowania do mediów jako formowanie odbiorców i użytkowników. Zachęcał do krytycznego korzystania z przekazów, ale też do zastanowienia się nad aksjologią przekazów. Widział olbrzymie korzyści, jakie może przynieść ludzkości rozwój techniki. Zwracał jednak uwagę na to, że ludzkość będzie się rozwijać dzięki nowym środkom przekazu tylko wtedy, gdy przekazywane będą *te wartości, które przyczyniają się do ludzkiego udoskonalenia* [tamże]. Punktem przełomowym w historii Kościoła XX wieku był Sobór Watykański II (1962-1965). Rozwój technologii pozwolił na transmisję telewizyjną z Bazyliki Św. Piotra w Watykanie. Jeśli chodzi o media to Sobór Watykański II zaowocował dekretem o środkach społecznego przekazywania myśli *Inter mirifica* z 1963 roku, którego jednym z postulatów było ustanowienie Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu.

Po raz pierwszy ŚDŚSP obchodzono na polecenie papieża Pawła VI w niedzielę 7 maja 1967 roku. Od tego czasu, każdego roku, papież ogłasza Orędzie na ten Dzień. Na bieżąco publikacje dotyczące życia człowieka w świecie mediów opracowuje Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu utworzona w 1988 roku przez Jana Pawła II. Papież Benedykt XVI kontynuował te inicjatywy, aktualizując treści do obecnej sytuacji.

2. Media – dar i zadanie

W Orędziu na 40. ŚDŚSP Benedykt XVI przypomniał o wielkiej sile oddziaływania mass mediów na społeczeństwa. Media pojmowane jako sieć zawierają w sobie ogromny potencjał. Pokonując czas i przestrzeń, umożliwiają natychmiastową i bezpośrednią komunikację. To szansa rozwoju, ale i zagrożenie. Prawdziwa komunikacja *wymaga od pracowników mediów determinacji, aby nie uginali się pod naporem wielkiej ilości informacji ani nie zadawali się prawdami częściowymi i prowizorycznymi* [Benedykt XVI, 2006]. Niebezpieczne są te tendencje, które tworzą medialną monokulturę, zamkniętą na bardziej subtelne i złożone idee oraz na dialog. Aby przemysł medialny nie służył tylko sobie samemu, dążąc wyłącznie do zysku, powinien *zabiegać o rzetelne relacjonowanie wydarzeń, wyczerpujące wyjaśnienie zagadnień publicznych i uczciwe przedstawianie różnych punktów widzenia* [tamże]. Aby media były obecne w życiu człowieka w sposób konstruktywny, a nie destrukcyjny zostały przypomniane trzy elementy, na które wskazał papież Jan Paweł II w Liście Apostolskim *Szybki rozwój*. Chodzi o formację, uczestnictwo i dialog [zob. Jan Paweł II, 2005, nr 11]. Formacja, jako proces służący doskonaleniu, jest zadaniem, zarówno dla nadawców, jak i dla odbiorców. Kultura masowa, kształtowana przez współczesne media powinna tak się rozwijać, aby być bliżej „kultury” niż „masowości”. Będzie to możliwe wtedy, gdy odpowiedzialność i krytycyzm będą silniejsze niż pokusa manipulacji, która zawsze zagraża prawdzie. Jeśli potencjał, jaki mają w sobie media, będzie sprzyjał dialogowi, to może on stać się nośnikiem pokoju między różnymi kulturami i narodami.

3. Formacja cyfrowych tubylców i formacja mediów

Punktem wyjścia rozważań zawartych w Orędziu na 41. ŚDŚSP było zdanie z Instrukcji duszpasterskiej *Aetatis Novae: Potęga środków przekazu jest tak wielka, że wpływają one nie tylko na to, jak ludzie myślą, ale także o czym myślą. Dla wielu rzeczywistością jest to, co środki przekazu uznają za rzeczywiste; wszystko czemu nie poświęcają uwagi, wydaje się pozbawione znaczenia* [Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, 1992, nr 4]. W tym kontekście Papież widział konieczność formacji odbiorców komunikatów medialnych *do właściwego reagowania na media* [Benedykt XVI, 2007]. Cyfrowi tubylcy żyjący w symbiozie ze środowiskiem cyfrowych mediów, w szczególności sposób mogą być narażeni na manipulację. Papież zwrócił uwagę na trzy społeczności, które mają prawo i obowiązek zapewnienia roztropnego korzystania z mediów. Pierwszoplanową rolę odgrywają rodzice, a także szkoła i Kościół – w zakresie formacji tych, którzy do niego należą. Istotą tego procesu wychowawczego jest konfrontacja dzieci – cyfrowych tubylców – z takimi wartościami, jak dobro, prawda i piękno. Może się to zakończyć sukcesem tylko wtedy, gdy spotka się z pozytywnym podejściem i akceptacją ze strony samych mediów. To jednak wymaga formowania twórców medialnych komunikatów.

Dziesięć miesięcy po wydaniu tego Orędzia papież Benedykt XVI napisał encyklikę *Spe salvi*. Przypomniał w niej między innymi, że technologiczny postęp zawsze jest dwuznaczny. Może ukazać nowe obszary dobra, ale też *otwiera przepastne możliwości zła – możliwości, które wcześniej nie istniały* [Benedykt XVI, 2007, nr 22]. Środki

komunikowania oraz ich użytkownicy, szczególnie ci najmłodszy, są głównym celem dla edukacji. Temat ten został podjęty i rozszerzony w Orędziu na kolejny ŚDŚSP.

4. Edukacja czy gwiazdorstwo?

Rozległe zjawisko globalizacji stało się okazją, by w jej świetle dostrzec edukacyjny charakter mediów. W Orędziu na 42. ŚDŚSP Papież dostrzegł wkład, jaki media wniosły w przepływ informacji, w poznawanie faktów i szerzenie wiedzy. Benedykt XVI zauważył, że media poruszają się po chwiejnej granicy pewnego ryzyka. Z jednej strony są środkiem szerzenia idei i w ten sposób mogą stać się narzędziami w czynieniu świata bardziej sprawiedliwym i solidarnym. Z drugiej żyją w ciągłym zagrożeniu. Istnieje niebezpieczeństwo, że będą wykorzystane jako nośniki złych idei. Chcąc zwiększyć swoją popularność często uciekają się do wulgarności i przemocy. Papież Benedykt XVI pytał: *Czy mądrze jest godzić się na to, by środki społecznego przekazu służyły niekontrolowanemu gwiazdorstwu?* [Benedykt XVI, 2008]. Jako antidotum zaproponował stworzenie „info-etyki”. Miałaby ona stać na straży prawdy, która musi być obecna w przekazach medialnych. Te bowiem, coraz częściej, nie tylko przedstawiają rzeczywistość, ale dzięki posiadanej władzy i sile sugestii determinują odbiorców do określonych postaw. Postulatem „info-etyki” jest hasło *„nie wszystko to, co jest możliwe technicznie, jest dopuszczalne etycznie!”* [tamże]. W dobie globalizacji każdy staje się użytkownikiem i pracownikiem komunikacji społecznej – i każdy powinien bronić obiektywnej prawdy. Jest to powołaniem mieszkańca cyfrowego świata.

5. Komunikacja jest Twoim powołaniem

Orędzie na 43. ŚDŚSP w sposób szczególny skierowane było do „pokolenia cyfrowego”, do ludzi młodych, którzy wychowali się w ścisłym kontakcie z nowymi technikami komunikacji i weszli w symbiozę z cyfrowym światem. Papież – Cyfrowy Imigrant – zachęcił tubylców cyberprzestrzeni do tego, aby wykorzystując ogromne możliwości, jakie dają nowe media, rozwijali przyjaźnie, zawierali nowe znajomości, tworzyli wspólnoty i sieci. Nowa kultura komunikacji jest przejawem pragnienia człowieka do komunikacji i przyjaźni, które są głęboko zakorzenione w ludzkiej naturze. Co więcej, są one odzwierciedleniem udziału w naturze Stwórcy – otwartego na komunikację ze swoim stworzeniem. Stwórca jest zawsze online wobec swojego stworzenia! Jego profil jest zawsze dostępny i otwarty. Według Papieża, człowiek w pełni staje się człowiekiem, kiedy otwiera się na relacje z innymi – także w sieci, kiedy pragnie łączności i komunikacji z drugim człowiekiem czy wspólnotą. Cyfrowy Imigrant przypomniał ludziom dobrej woli, że w sieci pomocna jest rada: *będziesz miłował swego bliźniego, jak siebie samego*. Zwrócił uwagę wierzącym w Boga cyfrowym tubylcom na przykazanie miłości Boga, dla Którego jest miejsce także w sieci. To do nich Papież kierował wezwanie: *Skoro sam znalazłeś Boga, pomóż w Sieci znaleźć Go innym* [Benedykt XVI, 2009]. Taka forma działalności na cyfrowym kontynencie przyjęła nazwę: Ewangelizacja 2.0.

6. Duszpasterstwo 2.0

Orędzie na 44. ŚDŚSP skierowane było głównie do duszpasterzy. Papież stanął na stanowisku: skoro zmieniło się środowisko życia wiernych, to muszą ulec przemianie także

metody pracy ich duszpasterzy. Nie chodzi tu jednak tylko o transformację metod i technik pracy – chodzi o zmianę duszpasterskiego myślenia i podejścia do człowieka. Sześć miesięcy wcześniej Benedykt XVI wydał encyklikę *Caritas in veritate*. Była ona i dalej pozostała ważnym głosem Kościoła w popkulturowym świecie. W jednym z jej fragmentów Ojciec Święty nazwał media „narzędziem humanizacji człowieka” [zob. Benedykt XVI, 2009, nr 73]. Współodpowiedzialnymi za ten proces są duszpasterze. Rozpowszechniona multimedialność i bogactwo «opcji menu» może *stwarzać ryzyko, że wykorzystywanie jej będzie podyktowane samą potrzebą zaistnienia i błędnym postrzeganiem Sieci wyłącznie jako terytorium, które trzeba zająć* – przestrzegał Papież [Benedykt XVI, 2010]. Kapłan, unikając pokusy pseudopopularności, powinien pełnić funkcję animatora nie tylko w świecie realnym, ale też w wirtualnej przestrzeni cyfrowej. W niej ma wykazać się *umiejętnościami pracownika mediów* [tamże], nie zapominając o swojej duchowej roli. Dokument podkreślał istotną kwestię z punktu widzenia edukacji medialnej: zdobywanie wykształcenia i wiedzy w zakresie poruszania się po cyfrowym kontynencie powinno być uwzględnione w procesie studiów przyszłych animatorów Duszpasterstwa 2.0. Cyfrowy Imigrant zachęcał młodych duszpasterzy do opanowania sztuki bezpiecznego i profesjonalnego korzystania z narzędzi komunikacji cyfrowej. Odpowiedzią na to wezwanie Papieża jest stale rosnąca duszpasterska aktywność w cyberprzestrzeni (blogi, strony WWW, aktywność na forach internetowych, duszpasterskie profile na portalach społecznościowych) oraz opracowywane nowe programy medialnej edukacji religijnej [zob. Drzewiecki, 2013].

7. Twój profil czy Twoja maska?

W Orędziu na 45. ŚDŚSP papież Benedykt XVI przyrównał zmiany, jakie dokonały się przez rewolucję przemysłową w społeczeństwie, do zmian, jakie zachodzą dziś w dziedzinie komunikacji: *Nowe technologie zmieniają nie tylko sposób komunikowania się, ale także komunikację samą w sobie* [Benedykt XVI, 2011]. Przez to zrodził się nowy sposób myślenia i uczenia się. Transformacji uległ sposób nawiązywania kontaktów w cyfrowej przestrzeni i budowania wspólnoty. Ma to dziś swoje konsekwencje w dziedzinie wymiany informacji. W coraz bardziej widoczny sposób zaciera się granica między jej producentem a konsumentem. Przykładem tego są chociażby portale społecznościowe, gdzie jedna informacja jest wielokrotnie komentowana, przetwarzana i przekazywana dalej. Jej odbiorca spontanicznie staje się jej nowym producentem. Masowe media stworzyły w ten sposób infrastrukturę na kształt „informacyjnej sieci autostrad” [zob. Green, 1999]. Odbiór i nadawanie informacji wymaga od producenta – odbiorcy stworzenia swojego „profilu” społecznościowego. Wobec takich przeobrażeń trudno jest odpowiedzieć na zadane przez Papieża pytanie: *Kto jest moim bliźnim w tym nowym świecie?* [Benedykt XVI, 2011]. Jedno wydaje się pewne. Stworzony i określony przez użytkownika „profil” społecznościowy ma odpowiadać jego realnym cechom i potrzebom. W przeciwnym razie „profil” przerodzi się w „maskę społecznościową”. Jest to wyzwanie dla „mentalności internetowej”, w której często popularność staje się konkurencją dla prawdy. Dwuznaczne w kontekście „info-etyki”, której postulatorem jest Benedykt XVI, są wszelkie zaawansowane techniki anonimowości, pozwalające ukryć w cyberprzestrzeni komunikacyjnej pochodzenie postu lub zasłonić „profil”. Papież, widząc zagrożenia, jakie mogą towarzyszyć masowej

obecności na różnych portalach społecznościowych, zaproponował rzetelność i uczciwość w procesach komunikacji wirtualnej i realnej.

8. Dlaczego warto milczeć?

Relacja pomiędzy milczeniem (łac. *silentium*) a słowem (łac. *verbum*) jako dwoma wymiarami komunikacji była głównym tematem Orędzia Benedykta XVI na 46. ŚDŚSP. Papież, analizując proces komunikacji, dostrzegł pewną zależność: słowo bogate w treść może zrodzić się tylko z milczenia. Komunikacja nabiera wartości i znaczenia wtedy, gdy otworzy się przestrzeń wzajemnego słuchania. Papieżowi nie chodziło tu tylko o milczenie „dla milczenia”, ale o milczenie „dla słowa”. Milczenie ma swoją wartość, gdy jest przeżywane w sposób twórczy. To w milczeniu, w ciszy człowiek dokonuje wyboru sposobów wyrażenia siebie. W ten sposób wytwarza się „ekosystem” komunikacji. Benedykt XVI zwrócił uwagę na komunikacyjną kondycję człowieka. Zauważył, że cechą wspólną cyfrowych tubylców i cyfrowych imigrantów jest nieustanne poszukiwanie odpowiedzi. Wyszukiwarki i sieci społecznościowe ukierunkowane są na odnajdywanie porad, sugestii, informacji. Stali mieszkańcy i turyści poruszający się w cyfrowym świecie, bombardowani są odpowiedziami na pytania, których nigdy sobie nie stawiali. Kreowane są też potrzeby, których nigdy nie odczuwali. W tym nieustannym strumieniu pytań musi być – według Benedykta XVI – miejsce i czas na milczenie. Papież zachęcił, aby w gąszczu niezliczonych witryn internetowych odnajdywać i tworzyć takie przestrzenie, które służyłyby refleksji nad istotą ludzkiej egzystencji.

9. Sieci społecznościowe – nowa agora (dla) cyfrowych tubylców i imigrantów

W Orędziu na 47. ŚDŚSP zostało opublikowane 44 dni po dokonaniu pierwszego wpisu przez Benedykta XVI na papieskim koncie @Pontifex na Twitterze. Papież przyrównał sieci społecznościowe do starożytnej greckiej agory – *otwartej przestrzeni publicznej, w której ludzie dzielą się swoimi przemyśleniami, informacjami, opiniami i gdzie mogą również powstawać nowe więzi i formy wspólnoty* [Benedykt XVI, 2013]. @Pontifex przypomniał o warunkach, które powinny być zachowane, jeśli portale społecznościowe chciałyby dobrze służyć społeczeństwu: wzajemny szacunek uczestników, dbałość o prywatność, odpowiedzialność i poświęcenie prawdzie. Komunikacja w tych przestrzeniach społecznościowych nie dokonuje się tylko w oparciu o relacje wytworzone w wirtualnym świecie. Ich rozwój i pożytek uwarunkowany jest również od zaangażowania ich uczestników. Zmiany form i stylów komunikacji, które dzieją się na oczach cyfrowych imigrantów pozostają dla cyfrowych tubylców formami i stylami jedynymi, właściwymi i niemalże idealnymi.

Aktywność na portalach społecznościowych często jest odzwierciedleniem reakcji, zachowań i stylów komunikacyjnych z realnego świata uczestników. Paradoksalnie – formy i style używane w komunikacji cyberprzestrzennej kształtują życie ich twórców w realnym świecie. Skoro sieć jest w pewnym sensie odbiciem realnego świata, to nie może powodować zdziwienia obecność w niej świadectwa ludzi wierzących: *To naturalne, że ten, kto wierzy, pragnie, zachowując szacunek i wrażliwość, dzielić się swą wiarą z ludźmi, których spotka w świecie cyfrowym* – napisał @Pontifex [tamże]. Zauważył także, że dla wielu mieszkańców cyfrowego świata relacja duchowa, która zaczęła się online, znalazła

swoją kontynuację w realnym świecie. Papież Benedykt XVI – jako Cyfrowy Imigrant – doskonale rozumie nieuchronną i stale pogłębiającą się symbiozę świata realnego ze światem cyfrowym. Nie tylko o niej nauczał, ale był (i nadal pozostaje) jej aktywnym uczestnikiem.

Zakończenie

Odpowiedź na pytanie postawione we wstępie: w jaki sposób, według papieża Benedykta XVI korzystać z mediów, aby służyło to integralnemu rozwojowi człowieka, jest złożona. Z jednej strony Papież widzi wielkie dobrodziejstwa, jakie niesie ze sobą rozwój nowych mediów i ich transformacja w stronę nowych nowych mediów. Możliwość łatwej komunikacji medialnej, dla której czas i przestrzeń nie stanowi istotnego problemu. Nowe platformy społecznościowe, które służą zawieraniu przyjaźni, wymianie informacji i powstawaniu nowych wspólnot i grup, mogą służyć umacnianiu dobrych relacji i więzi międzyludzkich. Rozwój sieci „informacyjnej autostrady”, służącej międzykulturowemu i międzyreligijnemu dialogowi, staje się okazją do „humanizacji Internetu”. Z drugiej jednak strony Cyfrowy Imigrant zauważa, że – tak jak w realnym świecie – prawda i wolność często są zagrożone, tak i w cyberprzestrzeni niejednokrotnie te wartości narażone są na próbę. Nawet więcej – w łatwiejszy sposób mogą być wprost atakowane. Pozorna anonimowość w sieci lub fałszywe profile internetowych użytkowników sprzyjają tworzeniu się środowiska, w którym dobro, prawda i piękno przestają być atrakcyjne i zachęcające, ustępując przez to miejsca popularności i gwiazdorstwu bez wartości. Naukowy autorytet Benedykta XVI upoważnia go do postawienia postulatu utworzenia „info-etyki”, która mogłaby pełnić rolę przewodnika dla mieszkańców cyfrowego świata. Papież, reprezentując stanowisko Kościoła mówi, że mediów nie należy się obawiać, ale trzeba wychowywać ich użytkowników: nadawców i odbiorców do właściwego z nich korzystania. Benedykt XVI zachęca nie tylko do edukacji medialnej, która skierowana jest na odbiorcę, ale wzywa do formowania także nadawców medialnych komunikatów.

Analizując rozwój mediów społecznościowych i nauczanie Kościoła w tym temacie, można łatwo zauważyć, że te pierwsze rozwijają się dość szybko, natomiast reakcja ze strony nauczania papieskiego, ocena etyczna i jakościowa nadal przychodzi z opóźnieniem. W tym kontekście ciągle otwartą pozostaje kwestia etycznej analizy czy opisu wartościującego ikonosfery. To silnie rozbudowujący się rejon cyberprzestrzeni, który może kryć w sobie także wiele niebezpieczeństw. Każdego dnia na Facebook trafia 300 milionów zdjęć, 40 milionów – do Instagramu, a na Flickr 45 milionów [zob. Łukasik, 2013, s. 187]. Czyżby nowe nowe media zmieniły ciężar komunikacji, czyniąc ją po wielu wiekach dominacji linearnego tekstu, komunikacją obrazkową? Podczas gdy mieszkańcy cyfrowego świata stale są online, Kościół nie może pozostać offline. Jego nauczanie w dziedzinie mediów musi być na bieżąco aktualizowane. Oby trafne rady i pouczenia Cyfrowego Imigranta Benedykta XVI służyły wszystkim mieszkańcom cyberprzestrzeni i stały się inspiracją w dalszej transformacji mediów, służących rozwojowi człowieka.

Bibliografia

- Bendyk E.: *Sieciaki*. <http://polityka.pl/nauka/278207,1,sieciaki.read> [dostęp 18.04.2013]
- Benedykt XVI: Encyklika o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie *Caritas in veritate*. Rzym 2009
- Benedykt XVI: Encyklika o nadziei chrześcijańskiej *Spe salvi*. Rzym 2007
- Benedykt XVI: Orędzie na 40 ŚDŚSP *Środki przekazu: sieć komunikowania, wspólnoty i współdziałania*. Rzym 2006
- Benedykt XVI: Orędzie na 41 ŚDŚSP *Dzieci i środki komunikowania: wyzwanie dla wychowania*. Rzym 2007
- Benedykt XVI: Orędzie na 42 ŚDŚSP *Środki społecznego przekazu na rozdrożu między gwiazdorstwem a służbą. Szukać prawdy, by się nią dzielić*. Rzym 2008
- Benedykt XVI: Orędzie na 43 ŚDŚSP *Nowe technologie, nowe relacje. Krzewić kulturę poszanowania, dialogu i przyjaźni*. Rzym 2009
- Benedykt XVI: Orędzie na 44 ŚDŚSP *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa*. Rzym 2010
- Benedykt XVI: Orędzie na 45 ŚDŚSP *Prawda, przepowiadanie i autentyczność życia w erze cyfrowej*. Rzym 2011
- Benedykt XVI: Orędzie na 46 ŚDŚSP *Milczenie i słowo drogą ewangelizacji*. Rzym 2012
- Benedykt XVI: Orędzie na 47 ŚDŚSP *Sieci społecznościowe. Port prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji*. Rzym 2013
- Drzewiecki P.: *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*. Wydaw. Elipsa, Warszawa 2013
- Green J.: *Nowa era komunikacji*. Wydaw. Prószyński i S-ka, Warszawa 1999
- Jan Paweł II: List apostolski do osób odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu *Szybki rozwój*. Rzym 2005
- Levinson P.: *Nowe nowe media*. Wydaw. WAM, Kraków 2010
- Łukasik J.: *Ikonosfera*. „Nowe Media pod redakcją Eryka Mistewicza” 2013, nr 4 *Manifest dzieci sieci*. <http://sdp.pl/manifest-dzieci-sieci-przeglad-mediow> [dostęp 24.04.2013]
- McLuhan M.: *Zrozumieć media*. WNT, Warszawa 2004
- Melosik Z., Szkudlarek T.: *Kultura, Tożsamość i Edukacja. Migotanie znaczeń*. Wydaw. Impuls, Kraków 2010
- Melosik Z.: *Młodzież a przemiany kultury współczesnej*. [W:] *Młodzież wobec (nie)gościnniej przyszłości*. Red. nauk. R. Leppert, Z. Melosik, B. Wojtasik. Wydaw. Naukowe DSWETWP, Wrocław 2005
- Morbitzer J.: *Medialność a sprawność edukacyjna ucznia*. http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2012/referaty_2012_10/morbitz.pdf [dostęp 10.02.2013]

Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu: Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym *Aetatis Noveae*. Rzym 1992

Pius XII: Encyklika o filmie, radiu i telewizji *Miranda prorsus*. Rzym 1957

Placida F.: *La catechesi missionaria e la nova evangelizzazione nell'Europa post-cristiana*. Citadella Editrice Assisi, Assisi 2013

Prensky M.: *Digital Natives, Digital Immigrants. Part II: Do They Really Think Differently?* <http://www.marcprensky.com> [dostęp 15.03.2013]

Tapscott D.: *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*. WAIp, Warszawa 2010

Tornielli A.: *Quel pregiudizio sul Papa*. <http://vaticaninsider.lastampa.it> [dostęp 11.11.2012]